

Király Istvánné

Az óvodai anyanyelvi nevelés folyamata, út az írás-olvasásig

Kedves Olvasók, tisztelt Szerkesztőség!

A Nyíregyháza belvárosában három évtizede működő óvodánkban kezdettől fogva kiemelten foglalkozunk az anyanyelvi fejlesztéssel. E téren kialakult hagyományainkat követve vezettük be 1994-ben a Montessori-szellemű nevelési programot, majd 2007-ben a kompetenciaalapú programcsomagot. Levelemben azt szeretném bemutatni, milyen – tapasztalatra épülő – játékokkal és feladatokkal segítjük a gyermekeket az írás-olvasás kialakulásához szükséges képességeik fejlődésében.

A csoportomba 3–7 éves korú gyermekek járnak, akik az érzelmi biztonságot adó környezetben igen jól érzik magukat. Az anyanyelvi nevelést segítő, eredeti Montessori-eszközök mellett saját készítésű fejlesztőeszközeink is vannak, amelyek az életkori sajátosságoknak megfelelően és az egyéni érdeklődést felkeltve aktivitásra, gondolkodásra, önállóságra ösztönzik a gyermekeket. A polcokon mindig ugyanott elhelyezett eszközök a külső és a belső rend iránti igény kialakítását is támogatják. Egy-egy nyelvi feladat megoldására, gyakorlására többféle megközelítési módot és többféle eszközt biztosítunk, amelyek közül sok az önértékelés lehetőségét is tartalmazza.

A vegyes korcsoport azért nagy előny, mert a kicsik megfigyelhetik, hogy milyen játékokkal játszanak a nagyok, és hamar felébred bennük a kíváncsiság, hogy ők is kipróbálják ezeket. A továbbiakban a legkedveltebb, főként saját fejlesztésű játékainkból mutatok be néhányat. E játékok során természetesen nem írni és olvasni tanítjuk óvodásainkat, hanem az ehhez szükséges előkészítő munkát végezzük. Nemcsak az a fontos számunkra, hogy sikerélményhez juttassuk a gyermekeket, hanem az is, hogy megtanítsuk őket a kudarcok elviselésére.

A nagymozgások fejlesztésekor olyan játékot játszunk, amelyben a mozgásminták pontos követése a feladat. A parkettára közösen kiválasztott *óriás betűket* ragasztunk, amelyeket a gyermekek tyúklépésben, négykézláb vagy páros lábon szökdelve járnak végig. A betűket átsimíthatják a kezükkel, vagy karjukat vállból mozgatva lerajzolhatják őket a levegőben. A feladat végrehajtása nagy figyelmet kíván, mégis szeretik, és gyakran kezdeményezik ezt a játékot.

A beszédszervek fejlesztése, a levegővel való helyes gazdálkodás elsajátítása légző- és fújógyakorlatok közepette zajlik. Ügyelve a helyes testtartásra gyakran fújunk szívószállal pingponglabdát, vagy a levegőt fújva segítjük, hogy a madárcák a fészekbe, a méhecskék a kaptárba, a pillangók a virágra jussanak. Az ajakgyakorlatokkal az ajkak izmait erősítjük, miközben hatalmasakat nevetünk, mert folyton leesik az összetekert fonál, amelyet bajuszként próbálunk megfogni az orrunkkal vagy a szánkval. A nyelvgyakorlatokkal a nyelv izmait tornáztatjuk, tudatosan meghatározott irányban mozgatva nyelvünket. Közkedvelt és *izes* gyakorlat az is, amikor a nyelvünket a szájtéren kívül mozgatjuk (lekvárt vagy mézet nyalogatva a szánk széléről). A különböző hangok hangoztatása az auditív memória, a koncentrált figyelem fejlesztését segíti, de van ennek más pozitív hatása is, például érzelmi kötődés alakul ki a gyermekekben egyes betűk iránt (az *a* betű számunkra legelőször az *anya* és az *apa* szót jelenti).

A beszédhanghallás és a megfigyelőképesség fejlesztésére kiválóan alkalmas a magánhangzóval mondott szavak és mondatok kitalálása. Először csak a saját nevünket hangoztatjuk így, majd egyre bővül a „szókincsünk”. A szavakhoz megkeressük a megfelelő betűformákat is. Sokat segít ebben az érkezéstábla, amelyre reggelente az érkezési sorrendnek megfelelően kerülnek fel az óvodai jelekkel összekötött nevek.

A zörejek és a hangok játékos – például csukott szemmel való – felismerésének szintén nagy szerepe van a beszédhanghallás előkészítésében.

A tapintás és az izommemória fejlesztésében sokat segít a dörzspapírból készített betűk ujjal történő körbesimítása. Az alak- és a formafelismerés gyakorlásához gyakran használjuk a házilag készített fóliaforma-sorozatot: ugyanazt a formát rakjuk ki kartonra ragasztott formával, átlátszó fólia közé ragasztva, illetve fóliában körvonallal rajzolva. Az ellenőrzés kis, fogóval ellátott, ráhelyezhető formával történik, amely a három íróujj használatát igényli. Az eredeti Montessori-eszköz, a rajzsablon körberajzolása is a formafelismerést, a ceruzatartás előkészítését és a biztos vonalvezetést támogatja. Mi ezt a hatást sokszorozzuk meg a hasonló célt szolgáló írásvezető fóliáinkkal. A különböző színű fóliákból kivágott, különböző méretű betűformákat remekül lehet körberajzolni, kiszínezni, sőt szavakat is ki lehet rakni belőlük. Emellett jól alkalmazhatók a méretek vizuális megkülönböztetésére, a szín szerinti rendezésre és a valamilyen szempont szerinti párosításra. Hasonlóan a különböző formák és méretek megkülönböztetését szolgálják a sztereognosztikus zsákokba rejtett betűformák, amelyeket tapintással választanak ki az óvodásaink, majd vizuálisan ellenőrzik a megoldásuk helyességét. A finommotorika fejlesztésére nagyszerű játék a kártyára rajzolt betűk vagy más formák tüvel való kilyukasztása. A tüvel történő rajzolás, a gyönggyel való formakirakás, a gyöngyfüzés a csukló erősítésére és mozgásának finomítására is jó gyakorlat.

Az íróujjak edzésére különböző jelenségeket – falevélhullást, hóesést, esőkopogást, zongorázást – figyelünk meg, és utánzunk a kezünkkel, az ujjainkkal. A finommotorika koordinációjának fejlesztése számos tevékenység közepette történik, ilyen például a labirintuskövetés ceruzával papíron vagy az udvaron rajzolópálcikával a homokban. Ezt szolgálja a pontok összekötéséből születő rajz, a hajtogatás, a vágás, a fűzés, a festés, a varrás, a gyöngyözés, a Montessori-kereteken való masni- és cipőkötés, a gombolás, a cipzárázás, a patentolás, a horgos kapcsolás. Ezek kitüntetett figyelmet érdemlő tevékenységek, mivel a vizsgálatok szerint az iskolát kezdő gyermeket sok kudarc éri az írástanulás során, és ennek igen gyakran a nem megfelelő írásmozgás-koordináció az oka.

A magyar nyelv szépségeinek megismerésében és a szókincs bővítésében sokat segítenek a párbeszédekkel tarkított, humorban gazdag magyar népmesék. A motiváltság és a beszédkedv felkeltésében jó úton haladunk, mert például alvás előtt szívesen mondanak mesét egymásnak a gyermekek. Ez lehet ismert vagy általuk kitalált mese vagy akár három megadott szó alapján szőtt történet. A kiscsoportosok közül is többen vállalkoznak mesemondásra, és a nagyobbak türelemmel hallgatják a pici, rövid meséket. Ez jó alkalom a beszédfigyelem fejlesztésére is.

Ezekkel a teljesség igénye nélkül felsorakoztatott játékokkal szerettem volna betekintést nyújtani óvodánk mindennapjaiba. Úgy vélem, és ezt igazolják a szülői és az iskolai visszajelzések is, hogy a tapasztalásra épülő Montessori-szellemű nevelés közvetve és közvetlenül egyaránt jó eredménnyel segíti az írás-olvasás előkészítését, a kisgyermek problémamentes iskolakezdését.

Üdvözlettel:

Nyíregyháza, 2010. december 20.

Király Istvánné
óvodapedagógus

Király, Istvánné: The process of first-language education in kindergarten. The way to writing and reading

Az írás szerzőjéről

Király Istvánné

Gyermekek Háza Óvoda, Nyíregyháza, Magyarország

gajdo.andrea[kukac]gmail.com